

Leer

Vraag

Ontmoet

Lees

Doe

Jaarverslag 2023

De bibliotheek is méér

bibliotheeklagebeemden.nl

de Bibliotheek
De Lage Beemden

Voorwoord

Namens alle medewerkers en vrijwilligers van bibliotheek De Lage Beemden bied ik u het jaarverslag 2023 aan. We kijken terug op een roerig, soms turbulent jaar. Waarin de bibliotheek nog meer betekende voor nog meer mensen.

Het is amper bij te benen wat er allemaal gebeurt in de wereld om ons heen. Op het grotere wereldtoneel, maar ook in ons eigen land, dorp of buurt. Verdeeldheid en conflict tussen landen, volken en groepen mensen. Vanzelfsprekende zekerheden en werkelijkheden die kantelen. Waar kun je nog op vertrouwen, op wie kun je nog rekenen? Het levert bij veel mensen angst, onmacht en moedeloosheid op. Midden in die turbulentie, midden in die kante-lende werkelijkheid, midden in de verdeeldheid, de angst en de onmacht doen we ons werk. In verbinding met de mensen en de gemeenschappen om ons heen. Dat werk is waardevoller en belang-rijker dan ooit te voren.

In 2023 bestond de Koninklijke Bibliotheek 225 jaar. Ter gelegenheid daarvan schreef trendwatcher Lidewij Edelkoort een boek waarin ze de toekomst van de bibliotheek duidt in het licht van allerlei maatschappelijke, culturele en sociale ontwikkelingen. Ze schrijft dat de bibliotheek 'terug gaat naar af'. En dat is positief bedoeld. Terug naar een centrale positie in de gemeenschap, midden in het leven, vanuit een diepere relatie met de omgeving. De bibliotheek wordt het hart van de samenleving.

En laten wij die zin nu net drie jaar geleden in ons eigen beleidsplan hebben opgeschreven als motto. De bibliotheek, onze bibliotheken, als vanzelfsprekend hart van de lokale gemeenschappen waarin we ons werk doen. We zijn onze tijd vooruit, de voorgespiegelde toekomst is er al, hier en nu. We gaan nog meer onze rol innemen als taalbibliotheek, als leerbibliotheek, als culturele bibliotheek, als mensenbibliotheek, als leesbibliotheek, als plek voor makers, creatievelingen en kunstenaars, als huiskamer voor iedereen die behoefte heeft aan ontspanning, ontmoeting, een goed gesprek of een antwoord op een prangende vraag. Het innemen van die plek gaat niet altijd zonder slag of stoot, veranderen is soms lastig, het vinden van een nieuw evenwicht gaat met vallen en opstaan en botst soms met gevestigde belangen of willen vasthouden aan het oude vertrouwde. Ook dat ondervonden we in 2023 aan den lijve. Zolang we die lastigheden met elkaar blijven erkennen en bespreken, zijn we op de goede weg en heb ik er vertrouwen in dat we op koers blijven.

Ook in 2023 is Bibliotheek De Lage Beemden méér. Ons ledenaantal bleef ongeveer gelijk, maar het

aantal uitleningen van boeken en tijdschriften groeide. Net als het aantal deelnemers aan activi-teiten, cursussen, lezingen en de online bibliotheek. Ook begroetten we steeds meer mensen die in de bibliotheek een fijne plek vinden om te werken, computeren of af te spreken met anderen. Tel daarbij op dat we ook dit jaar weer een flink aantal nieuwe vrijwilligers mochten verwelkomen, met name bij de Taalhuizen. En je weet: we doen met elkaar iets heel goeds en daar ben ik trots op.

In 2023 werkten we stevig door aan de koers, de ambities en de doelstellingen uit ons meerjaren-beleidsplan 2022-2025 'De bibliotheek, vanzelf-sprekend'. In dit jaarverslag leest u welke dienst-verlening we gerealiseerd hebben, met wie we dit hebben gedaan en wat de waarde hiervan is voor gebruikers van onze dienstverlening en de lokale gemeenschap waarbinnen wij ons werk doen. Ik wens u veel leesplezier toe.

Hartelijke groet,

Jantine van den Boom
directeur - bestuurder

Verslag Raad van Toezicht

Bibliotheek De Lage Beemden hanteert het Raad van Toezicht-model, waarbij de principes en ‘best practice’ bepalingen toegepast worden, zoals deze staan beschreven in de Governance Code Cultuur 2019.

De Raad van Toezicht van Bibliotheek De Lage Beemden bestaat uit zes leden die elk deskundigheid en expertise inbrengen op voor de bibliotheek relevante vakgebieden. In 2023 hebben zeven reguliere vergaderingen plaatsgevonden in aanwezigheid van de directeur-bestuurder, mevrouw Jantine van den Boom. Normaliter is één van deze vergaderingen gecombineerd met een bestuurlijk overleg met wethouders en ambtenaren van de drie gemeenten in het werkgebied van de bibliotheek. Dit jaar is er echter voor gekozen om de gemeenten los van elkaar te bezoeken, om de accentverschillen tussen de gemeenten bespreekbaar te maken en in kaart te brengen. Tijdens de overleggen met de Raad van Toezicht stonden de koers, gevisualiseerd middels een strategiekaart, en beleidsmatige bibliotheekzaken centraal. Toekomstscenario's werden daarin meegenomen, gezien de verlaging van de gemeentelijke subsidie van de gemeente Laarbeek. Daarnaast was er aandacht voor de (dagelijkse) bedrijfsvoering, waaronder werkbegroting, personele ontwikkelingen, cao-wijzigingen, subsidiebegroting en de SPUK herstelgelden lokale bibliotheekvoorziening. Ook de financiële voortgang en jaarlijks terugkerende financiële stukken, die

goedgekeurd zijn door de Raad van Toezicht, kwamen aan de orde. De huidige statuten en reglementen worden volgend jaar onder de loep genomen, zo ook de wet WBTR.

Naast de reguliere vergaderingen heeft er een overleg plaatsgevonden door de leden van de Raad van Toezicht om aan de hand van diverse stellingen het gesprek aan te gaan rondom zienswijze en eigen functioneren. Ook zijn nevenfuncties van de leden in kaart gebracht, waarbij is geconstateerd dat geen van deze nevenfuncties onverenigbaar is met de belangen van de bibliotheek.

De totale honorering van de Raad van Toezicht was in het jaarverslag €0,00. Geen enkel lid ontvangt een honorering die gekoppeld is aan de financiële prestaties van de Stichting Bibliotheek De Lage Beemden.

In verband met het aftreden van de heer Marcel Kanters per 31 december 2023 zijn mevrouw Katelijn Bouwmans en mevrouw Maud Sandmann per januari 2024 toegetreden als nieuwe leden van de Raad van Toezicht.

De Raad van Toezicht was in 2023 als volgt samengesteld:

De heer Dries Klösters, voorzitter

(benoemd per 1-1-2022, zitting tot en met 31-12-2024)
Directeur Brainportschool De Dassenburcht
Nuenen

De heer Ad Tielemans

(benoemd per 1-1-2021, zitting tot en met 31-12-2023)
Penningmeester Stichting Binnensport Boekel,
zelfstandig ondernemer financiële dienstverlening

De heer Wout van der Heijden

(benoemd per 1-1-2021, zitting tot en met 31-12-2023)
Gepensioneerd ambtenaar

Mevrouw Julie Meijers

(benoemd per 5-8-2019, herbenoemd per 5-8-2022,
zitting tot en met 4-8-2025)
Docent Yuverta mbo Helmond

De heer Marcel Kanters

(benoemd per 6-1-2017, herbenoemd per 6-1-2020
en 6-1-2023, aftredend per 1-1-2024)
Adviseur Gezondheid Waterschap Aa en Maas,
Orthomoleculair therapeut

Mevrouw Kim Gerrits

(benoemd per 26-1-2023, zitting tot en met 25-1-2026)
Jurist

Directieverslag

Onze focus in 2023: de basis op orde

Het jaar 2023 bracht een aantal fikse uitdagingen. Financiële uitdagingen door kostenstijgingen vanwege bovenmatige inflatie en de tweede tranche bezuinigingen op de bibliotheeksubsidie in de gemeente Laarbeek. Maar ook uitdagingen in de doorontwikkeling van onze organisatie en dienstverlening, die enerzijds wordt ingegeven door inzichten, ervaring en klantwensen bijvoorbeeld bij de Bibliotheek *op school* en het Informatiepunt Digitale Overheid. En anderzijds door de wens om ons voor te bereiden op de toekomst: het herstel van het bibliotheekstelsel dat met een aanscherping van de bibliotheekwet en landelijke financiering naar verwachting in 2025/2026 haar beslag krijgt. Al met al een uitdaging om met extra middelen ook extra activiteiten vorm te gaan geven. En daar volgt dan ook weer inhoudelijke en financiële verslaglegging en verantwoording uit waarvoor we tijd en ruimte in onze organisatie moeten maken. Het jaar 2023 stond daarom in het teken van het op orde brengen van de basis, om de geschetste uitdagingen het hoofd te kunnen bieden en klaar te zijn voor de uitdagingen die voor ons liggen.

Samen sterk

Samenwerken is één van de manieren om onze basis te versterken. Alleen ga je misschien sneller, maar samen kom je verder. In 2023 intensiverden we de samenwerking met de andere Brabantse bibliotheken en in het bijzonder met onze zeven 'buurbibliotheken' in de Brainportregio. Dat deden we onder andere in het project Samen Groeien. In dit project werken alle Brabantse bibliotheken en ondersteuningsinstelling Cubiss aan meer inzicht in de wensen, behoeften en levensstijlen van onze doel- en klantgroepen. Zodat we daar in onze dienstverlening en communicatie nog beter op kunnen aansluiten. Ook ging het project Bibliotheek van de Toekomst dat we met de Brainportbibliotheken uitvoeren een nieuwe fase in. In dit project geven we samen met 15-25 jarigen de bibliotheek vorm zoals zij die graag zouden willen hebben. Die bibliotheek is enerzijds altijd online beschikbaar 'in je broekzak'. En anderzijds juist ook offline een fijne plek waar je welkom bent om samen te komen met leeftijdsgenoten. In het schooljaar 2024-2025 gaan onze Lees- en Mediacoches op één van de VMBO scholen waar we mee samenwerken aan de slag om de Bibliotheek van de Toekomst voor en met jongeren verder te ontwikkelen.

Lokale ontwikkelingen

In de gemeente Boekel is het adagium 'ga zo door'. Boekel was eind 2023 landelijk in het nieuws doordat in deze gemeente de meeste kinderen lid zijn van de bibliotheek. Een mooie opsteker, een flinke dot positieve energie en een bevestiging van het werk dat we samen met scholen, kinderopvang, peuterwerk, consultatiebureaus en de gemeente doen om kinderen enthousiast te maken en houden voor lezen. Dat blijven we ook komend jaar uiteraard doen. Daarnaast heeft in Boekel het versterken van de informatiefunctie van de bibliotheek, met de inbedding van het Informatiepunt Digitale Overheid binnen de lokale informatiestructuur voor inwoners, ook komend jaar de aandacht.

Ook in de gemeente Gemert-Bakel bouwen we door. Komend jaar brengen we een nieuw Meerjarenplan Laaggeletterdheid naar de gemeenteraad met de intentie om het netwerk van partners in en om het Taalhuis verder uit te bouwen en de goede resultaten die we met verschillende programma's en projecten hebben bereikt in de afgelopen vier jaar stevig voort te zetten. Verderop leest u in het hoofdstuk Taalhuizen meer over deze programma's, projecten en resultaten.

In de gemeente Laarbeek vormden we de bibliotheek in Aarle-Rixtel om tot een servicepunt met een uitleen- en inleverpunt voor gereserveerde boeken, een leestafel en een IDO-sprekruur. Dit servicepunt krijgt in 2024 een plek in de nieuwe vorm Huiskamer waar we met maatschappelijke partners laagdrempelig toegang bieden tot ontmoeting, informatie en activiteiten voor iedereen. De omvorming tot servicepunt ging niet zonder slag of stoot. Het verdwijnen van de permanente collectie boeken leidde tot veel protest onder de inwoners van Aarle-Rixtel. Een burgerinitiatief zorgde voor een nieuw thuis voor een deel van de collectie in een door inwoners bemande ruilbieb bij het Heemhuis. De gemeenteraad van Laarbeek maakte extra geld vrij om in 2024 en 2025 door middel van een pilot te kijken hoe de invulling met drie verschillende typen bibliotheken aansluit bij de behoeften van inwoners. Deze pilot is een opmaat naar de gemeentelijke zorgplicht die in de nieuwe bibliotheekwet haar beslag zal krijgen.

2024: nieuwe Bibliotheek op school en verstevigen lokale bibliotheekvoorziening

Na ruim tien jaar Bibliotheek *op school* is het tijd voor doorontwikkeling. De nieuwste PISA en PIRL onderzoeken laten een schrikbarend beeld zien van de leesvaardigheid en leesmotiveer onder Nederlandse kinderen en jongeren. Die hollen achteruit. Samen met scholen willen we dat tij keren. We gingen in gesprek met scholen over de knelpunten die we samen signaleren en de wensen en behoeften om die knelpunten op te lossen. Dat heeft geresulteerd in een nieuwe aanpak en een nieuw programma voor de Bibliotheek *op school* dat we in schooljaar 2024-2025 zullen introduceren bij alle scholen in ons werkgebied.

Op het moment van schrijven van dit jaarverslag weten we dat de, samen met gemeenten Gemert-Bakel en Laarbeek, aangevraagde SPUK gelden voor het verstevigen van lokale bibliotheekvoorzieningen zijn toegekend. Daarmee kunnen we in 2024 doorbouwen op de basis die we in 2023 hebben gelegd. Dat doen we door bemensde openingstijden van onze bibliotheken te verruimen, door meer programmering van activiteiten bij al onze wettelijke kernfuncties, door verder te investeren in onze collectie boeken en tijdschriften, en door extra ruimte voor opleiding van medewerkers.

Financiën

We sloten 2023 af met een verlies van € 11.314,-. Hiermee liepen we het aan het begin van het jaar begrote verlies van € 103.197,- ruimschoots in. Dit oorspronkelijk begrote verlies werd voor een belangrijk deel bepaald door de stijging in de kosten door zowel inflatie als daaruit volgende CAO stijgingen. De lonen zijn per 1 april 2023 met gemiddeld 7% gestegen. De huren van de bibliotheeklocaties zijn in de meeste gevallen verhoogd in 2023 op basis van de consumentenprijsindex van najaar 2022 (in oktober dat jaar ruim 14%). Ook in andere kosten zijn prijsstijgingen van rond de 10% geweest. We hebben het begrote verlies kunnen inlopen door structurele compensatie van bovenmatige kostenstijgingen door de gemeenten Gemert-Bakel en Boekel, samen goed voor ruim € 40.000,-. De gemeente Laarbeek kende geen compensatie toe. Verder is het resultaat over 2023 positief beïnvloed door hogere baten uit dienstverlening aan scholen en uit 2022 nagekomen subsidiebaten. Aan de kostenkant is minder

uitgegeven aan inhuur personeel en aan kleine investeringen dan voorzien in de begroting. Voor komend jaar gaat speciale aandacht uit naar het verhogen van de teruggelopen reserves in de financiële huishouding voor de bibliotheekvoorziening in de gemeente Boekel.

Volgens het accountantsverslag brengen de financiële uitdagingen de continuïteit van de Stichting De Lage Beemden niet in gevaar. De uitgangspositie is goed genoeg om ook toekomstige uitdagingen aan te kunnen gaan. De volledige jaarrekening is te vinden op onze website www.bibliotheeklagebeemden.nl.

Om uitvoering te kunnen geven aan de exploitatie en dienstverlening van de bibliotheekorganisatie ontvangt Bibliotheek De Lage Beemden jaarlijks een subsidie van de gemeentes Boekel, Gemert-Bakel en Laarbeek. Aanvullend daarop zijn er inkomsten vanuit abonnementen, betaalde activiteiten en de dienstverlening aan het onderwijs. Een steeds groter deel van de inkomsten komt daarnaast vanuit geoormerkte doelsubsidies, zowel

afkomstig van gemeentes als van verschillende landelijke regelingen waaronder die voor de uitvoering van het Meerjarenplan Laaggeletterdheid in de gemeente Gemert-Bakel, de SPUK gelden voor het verstevigen van lokale bibliotheekvoorzieningen, de landelijke subsidie voor het Informatiepunt Digitale Overheid en de impulsregelingen voor BoekStart en de Bibliotheek op school.

Personele ontwikkelingen

De uitbreiding van onze taken en projecten in 2023 hebben we kunnen opvangen vanuit de bestaande formatie, aangevuld met een kleine uitbreiding van 0,8 fte. Het ziekteverzuim was met 1,41% extreem laag, een mooie bevestiging van de veerkracht in het team waar we de afgelopen jaren zoveel aandacht aan hebben besteed. Overigens geen reden om deze aandacht te laten verslappen. Ook in de bibliotheeksector en in onze organisatie is de werkdruk hoog en de arbeidsmarkt krap. Onze mensen goed en gezond aan het werk houden, blijft daarom een belangrijk speerpunt. Een jaar eerder spraken we de ambitie uit om ons opleidingsplan onder de loop te nemen. De aanzet daarvoor deden we in 2023 via een traject Strategische Personeelsplanning dat antwoord gaf op de vraag wat we als organisatie te doen hebben om toekomstbestendig te zijn in ons personeelsbestand, onze formatie en onze competenties. In 2024 werken we verder aan het doorontwikkelen van die competenties, met een focus op netwerken en innovatiekracht. Daarnaast is het versterken van flexibiliteit in de formatie een speerpunt om wendbaar te kunnen blijven inspelen op veranderende opdrachten en nieuwe taken, en beter te kunnen sturen op kosten. Broodnodig in het licht van de turbulentie die ik schetste in mijn voorwoord.

Het aantal aan onze organisatie verbonden vrijwilligers groeide in 2023 verder. Daarmee krijgt ons motto dat er voor iedereen ruimte is om mee te doen nog meer gestalte. We zetten vrijwilligers in voor allerlei activiteiten en projecten. Van voorlezen tot het verzorgen van het spreekuur van het Informatiepunt Digitale Overheid, van ondersteunen in de bibliotheken tot het begeleiden van cursussen, van Taalmaatje tot het werken op scholen met anderstalige ouders.

Aantal medewerkers		
AANTAL MEDEWERKERS IN LOONDIENTST		
2023		20 (11,6 fte)
2022		18 (10,8 fte)
AANTAL MEDEWERKERS NIET IN LOONDIENTST (GEDETACHEERD)		
2023		1 (0,25 fte)
2022		2 (0,5 fte)
AANTAL MEDEWERKERS SOCIALE WERKVOORZIENING		
2023		3 (1,42 fte)
2022		3 (1,42 fte)
AANTAL FLEXMEDEWERKERS		
2023		4
2022		5
AANTAL VRIJWILLIGERS		
2023		160
2022		135

Onze ambitie

Voor iedereen ruimte om mee te doen en te groeien. Bibliotheek De Lage Beemden zet zich in om de samenleving te verrijken en versterken vanuit haar basis van lezen, verhalen vertellen, leren en betrouwbare informatievoorziening. Onze kernwaarden open, samen, ontwikkelen en plezier zijn hierbij richtinggevend.

OPEN

SAMEN

ONTWIKKELEN

PLEZIER

Samen laaggeletterdheid aanpakken

Er zijn 13-17% laaggeletterde volwassenen in ons werkgebied. Een kwart van de 15-jarigen in Nederland komt laaggeletterd van school. De bibliotheek is vanaf de vroegste jeugd een essentiële partner bij het stimuleren van het lezen. We zetten in op een doorgaande leeslijn van 0-18 jaar, Leesoffensief, BoekStart, de Bibliotheek *op school* en Taalhuizen.

Iedereen doet mee in de informatiesamenleving

De toegang tot diensten en voorzieningen wordt steeds meer digitaal, maar een kwart van de volwassenen doet digitaal onvoldoende mee. We zetten in op digitaal burgerschap en zijn de vanzelfsprekende partner van het onderwijs om van jongsaf digitaal geletterd te zijn. Bij de bibliotheek kun je terecht voor de cursussen Klik&Tik, Digisterker en DigiVitaler en wijzen we je de weg met het Informatiepunt Digitale Overheid.

Het plezier van een leven lang ontwikkelen

In een snel veranderende wereld moet je je blijven ontwikkelen om mee te kunnen doen. Bibliotheken bieden voor iedereen een openbare, veilige en laagdrempelige (leer-en ontwikkel)plek. Voor het opdoen van basisvaardigheden (lezen, rekenen, digitale vaardigheden), het ontwikkelen van vaardigheden die bijdragen aan blijvende inzetbaarheid op de arbeidsmarkt en het stimuleren van persoonlijke ontwikkeling. We maken leren leuker. Met cursussen, een rijk programma van activiteiten voor jong en oud, en de online bibliotheek.

Bibliotheek dichtbij, van, voor en met iedereen

Onze bibliotheken zijn een ontmoetingsplek met een rijke collectie en activiteiten voor en met alle inwoners.

Lees meer in ons [meerjarenbeleidsplan](#).

“Ik was in de klas om voor te lezen en over verhalen te praten naar aanleiding van het boek ‘Ik hou niet van boeken. Echt niet. Punt uit.’ Hoe mooi is het, dat vandaag een jongetje uit de klas zei: ‘Juffrouw Inge, door jou ben ik boeken gaan lezen’. Daar doen we het voor!”

Inge, Lees- en Mediaccoach van de bibliotheek

Iedereen geletterd

In 2023 maakten we gebruik van de Impulsregeling Masterplan Basisvaardigheden. Met een financiële impuls vanuit de overheid konden we in Laarbeek zowel een nieuwe BoekStart locatie bij agrarische kinderopvang Koetje Boe opstarten, als ook een samenwerkingsovereenkomst de Bibliotheek *op school* met de VMBO locatie De Laarbeekse afsluiten. In Gemert-Bakel maakte de laatste nog niet aangesloten basisschool Jenaplanschool De Pandelaar gebruik van deze impulsregeling, waarmee in deze gemeente nu alle basisscholen én de VMBO-locatie De Doregraaf zijn aangesloten bij de Bibliotheek *op school*.

BoekStart

In 2023 voegden we een nieuwe collega toe aan het team BoekStart coaches, waarmee dit team weer op sterkte is. We gingen direct aan de slag met de nieuwe BoekStart locatie. Daarnaast staken we tijd in de doorontwikkeling van leesbevorderingsactiviteiten voor de kinderopvang en peuterspeelzalen. *Bieb op de groep met steeds een kakelvers prentenboek* werd geboren. Drie keer per jaar gaan onze BoekStart coaches op pad om op de verschillende locaties een nieuw en aansprekend prentenboek voor te lezen en hier vervolgens een leuke activiteit aan te koppelen volgens de totaal-aanpak: lezen, praten, spelen en media. De opzet is dat deze activiteit daarna ook door de pedagogisch medewerkers kan worden uitgevoerd.

We hadden weer mooie ontmoetingen met ouders en hun baby tijdens onze maandelijkse BabyBieb en vrolijke peuters die meezingen met de voorleestrom tijdens de PeuterBieb. Onze BoekStart coaches waren ook weer een vertrouwd gezicht

op de consultatiebureaus in Boekel en Gemert, waar zij wekelijks in gesprek gaan met jonge ouders over het belang van voorlezen en praten met je kindje. Op die manier werken we aan een generatie die beter geletterd is.

De netwerkbijeenkomsten werden zeer goed bezocht door de voorleescoördinatoren van kinderopvang en peuterspeelzalen. Hiermee leveren zij goede input voor onze activiteiten en inspireren zij elkaar als het gaat om leesplezier.

Bibliotheek op school

In 2023 namen we helaas afscheid van de Bibliotheek *op school* locaties in Laarbeek. Met ingang van het schooljaar 2023-2024 is er geen formele samenwerking meer. De Laarbeekse scholen behouden wel hun bibliotheekcollecties en maken gebruik van ons leesbevorderingsaanbod Lezen à la Carte.

Mede naar aanleiding van alle alarmerende rapporten over de slechte leesvaardigheid van de Nederlandse

jeugd, hebben we met het team Lees- en media-coaches gewerkt aan een nieuwe visie op de Bibliotheek *op school*. Na ruim 12 jaar is het tijd voor doorontwikkeling van het concept. We willen ons steeds meer gaan richten op de leerkrachten. Deskundigheidsbevordering van leerkrachten en docenten is toekomstbestendiger. Waar wij als lees- mediacoaches 2 tot 3 keer per jaar een activiteit in de klas verzorgen rondom leesbevordering, kunnen de leerkrachten hier veel frequenter en intensiever mee bezig zijn, omdat zij dagelijks met de leerlingen werken. Via de leerkrachten kunnen we dus veel meer impact maken op het gebied van leesplezier en uiteindelijk ook op de leesvaardigheid van de leerlingen. Dit is een spannende stap, zowel voor de scholen, maar zeker ook voor het team. Iedereen is echter vol overgave hiermee aan de slag gegaan, en we kijken met verwachting uit naar de eerste ervaringen. Hiermee maken we dit onderdeel van onze dienstverlening klaar voor de toekomst.

Resultaten BoekstartCoach

AANWEZIGHEID OP CONSULTATIEBUREAU*

* 606 gesprekken gevoerd

BabyBieb activiteiten

TOTALE BEREIK:

Projecten & activiteiten 0-4 jaar

TOTALE BEREIK:

Vooral namens de kinderen van groep 7 van de Petrus Donders-school super bedankt voor deze opdracht! Ze vonden het een hele leuke opdracht om te doen en er kwamen mooie resultaten uit. De juf pakt er zelfs op door en laat de kinderen hun tegelwijsheid op een écht tegeltje zetten.

Inge, Lees- en Mediaccoach van de bibliotheek

Enkele succesvolle projecten op de scholen waren Codekraken, waarin leesbevordering en digitale geletterdheid elkaar ontmoeten en Vakantielezen, ter voorkoming van de leesdip tijdens de zomervakantie. We vinden het heel leuk dat we voor het eerst diverse klassen van VMBO De Laarbeecke in de bibliotheek mochten ontvangen voor een interactief bezoek in spelvorm.

Leescampagnes

Nationale Voorleesdagen

De pyjamafeestjes in de bibliotheken waren weer een groot succes. Veel peuters kwamen, lekker in pyjama en met hun knuffel, samen met ouders of grootouders luisteren naar het prentenboek *Maximiliaan Modderman geeft een feestje*.

Stoer op poëzie Toer

De Boekelse jeugd uit de groepen 6 en 7 heeft zich afgelopen jaar weer ondergedompeld in poëzie en ook zelf mooie gedichten geschreven. De mooiste werden voorgedragen op de Avond van de Poëzie. Naast de landelijke Week van de Poëzie een mooi voorbeeld van een succesvol lokaal initiatief.

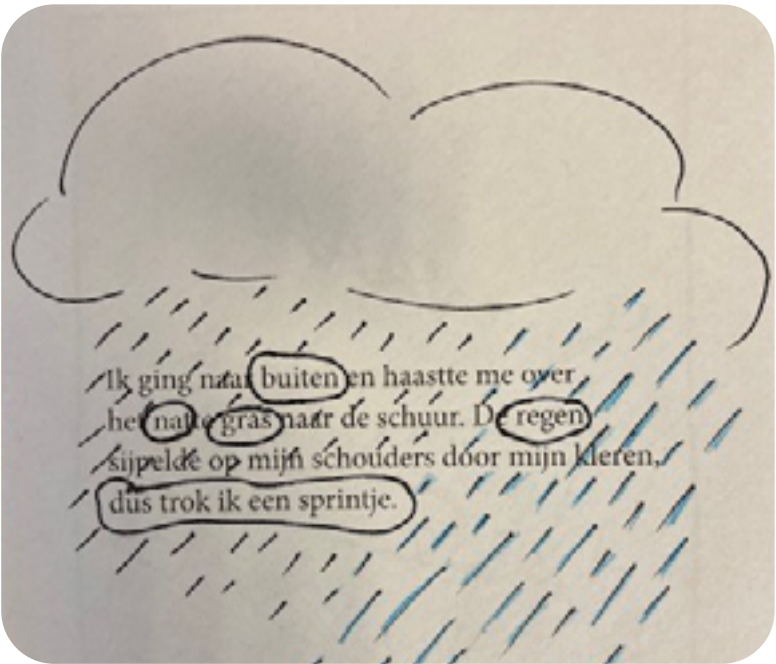
Nederlandse Kinderjury

Na vele jaren van afwezigheid zijn enkele scholen vorig jaar weer aan de gang gegaan met de Nederlandse Kinderjury. Met behulp van Nederlands grootse boeken community Hebban en een interactieve introductie in de klas door de Lees- en mediacoach, maakten leerlingen uit de bovenbouw kennis met veel verschillende boeken. Aan het

einde van de juryperiode stemden ze op hun favoriete boek. Het winnende boek werd aangeschaft voor de schoolbibliotheek.

Kinderboekenweek: Bij mij thuis

Tijdens deze 10-daagse campagne speurden kinderen in de bibliotheek naar het mysterie van de veel te volle bibliotheek. Hiermee haakten we aan op één van de kerntitels van de Kinderboekenweek uit de serie Het Ministerie van Oplossingen. Door te zoeken naar dozen met voorwerpen, konden ze het mysterie oplossen. Tevens werden er mooie kunstwerken gemaakt onder de titel: *Een thuis om in te lijsten*.

Leden 0-3 jaar: **1.179** (2022: 1.130)

Boekel	288
Gemert-Bakel	522
Laarbeek	369

Leden 4-12 jaar: **5.809** (2022: 6.008)

Boekel	1.112
Gemert-Bakel	3.054
Laarbeek	1.643

Leden 13-17 jaar: **3.855** (2022: 3.946)

Boekel	683
Gemert-Bakel	2.069
Laarbeek	1.103

De Bibliotheek op school

AANTAL DBOS SCHOLEN

2023	21
2022	21

Boekel	4
Gemert-Bakel	11
Laarbeek	6*

* einde schooljaar 2022-2023 hebben de basisscholen in Laarbeek de integrale Bibliotheek op school samenwerking beëindigd. Deze scholen nemen wel losse projecten af.

BEZIT BOEKEN SCHOLEN

2023	42.214
2022	46.501

UITLENINGEN DBOS

2023	61.194
2022	64.822

Kinderopvang

KINDERDAGVERBLIJVEN

2023	20
2022	18

Boekel	3
Gemert-Bakel	10
Laarbeek	7

PEUTERSPEELZALEN

2023	18
2022	17

Boekel	3
Gemert-Bakel	10
Laarbeek	5

Voorleescoördinatoren

AANTAL IN KINDEROPVANG

2023	37
2022	35

Boekel	7
Gemert-Bakel	17
Laarbeek	13

Leescoördinatoren

AANTAL OP SCHOLEN

2023	37
2022	35

Boekel	7
Gemert-Bakel	18
Laarbeek	12

Leesbevordering & projecten primair onderwijs

AANTAL ACTIVITEITEN

TOTALE BEREIK:

Workshops leesbevordering voor leerkrachten

AANTAL ACTIVITEITEN

TOTALE BEREIK:

Leesbevordering voortgezet onderwijs

AANTAL ACTIVITEITEN

TOTALE BEREIK:

Voorleeskampioenschap

AANTAL DEELNEMERS

TOTALE BEREIK:

Taalhuizen: voor iedereen die zijn basisvaardigheden wil verbeteren

Dertien tot zeventien procent van de inwoners in ons werkgebied heeft moeite om volwaardig mee te doen in de maatschappij als gevolg van een beperkte beheersing van de basisvaardigheden. In de Taalhuizen in onze gemeenten helpen we deze mensen op weg met lezen, schrijven, rekenen en omgaan met de computer.

De Taalhuizen binnen onze gemeenten zijn samenwerkingsverbanden tussen de gemeenten, sociale partners, onderwijsinstellingen, landelijke organisaties als Stichting Lezen en Schrijven en de Bibliotheek. Ze richten zich op het aanpakken van beperkte basisvaardigheden bij volwassenen. Ieder op zijn eigen wijze en in ieder Taalhuis een andere rol voor de Bibliotheek. Dat is hard nodig want 13-17% van de volwassen inwoners in ons werkgebied is laaggeletterd waardoor meekomen in de huidige maatschappij niet altijd even vanzelfsprekend is. We spreken overigens steeds vaker van beperkte basisvaardigheden in plaats van laaggeletterdheid, omdat het niet alleen gaat om lezen en schrijven, maar ook om rekenen en omgaan met de computer.

In Laarbeek voeren we als bibliotheek de digitale cursussen uit en maken we deel uit van het 'Leven lang leren' overleg. In Gemert-Bakel en Boekel hebben we een coördinerende rol en in Gemert-Bakel voeren we daarnaast diverse projecten uit

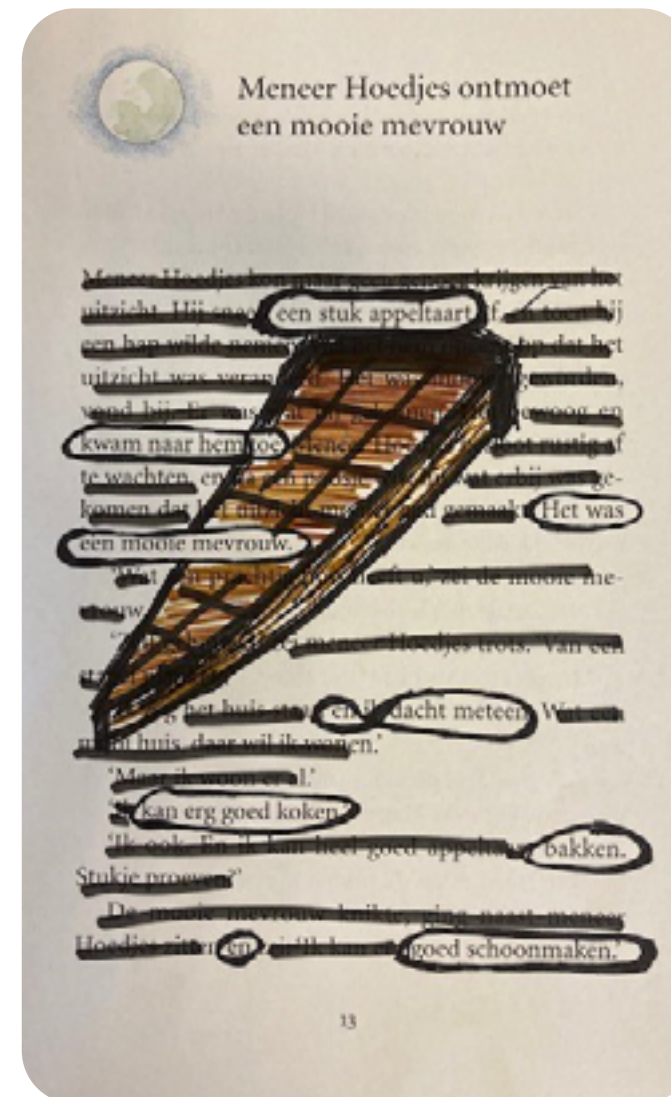
voor de gezinsaanpak van het Meerjarenplan Aanpak Laaggeletterdheid uit (2021-2025).

Stappen zetten op weg naar stevig aanbod en beter bereik

Het vaste aanbod van de Taalhuizen bewees in 2023 opnieuw zijn bestaansrecht. Zowel bij het Taalcafé, de koppelingen met taalmaatjes en de digitale cursussen zagen we over het algemeen een stabiele opkomst en zelfs een groei in het aantal deelnemers. Achter blijft het taalcafé in Boekel dat sinds de coronatijd minder goed bezocht wordt. Daar hebben we een aantal redenen voor achterhaald en in 2024 zullen we daarom een aanpassing doen in dit aanbod.

Gezinsaanpak

In Gemert-Bakel hebben we de afgelopen jaren hard getrokken aan de programma's in het kader van de gezinsaanpak. Deze programma's worden ingezet ter preventie en zijn bedoeld om de cyclus

van laaggeletterdheid te doorbreken. Het implementeren van deze programma's ging niet altijd zonder slag of stoot en heeft in de afgelopen jaren de nodige inspanningen en aanpassingen gevergd. Maar inmiddels zijn we trots op de resultaten die dat heeft opgeleverd.

In april 2023 zijn we van start gegaan met de VoorleesExpress. We hebben samen met alle Taalhuispartners in Gemert-Bakel durven kiezen voor het maken van impact in plaats van voor massaal bereik. Met de VoorleesExpress komt een vrijwilliger 20 weken lang thuis bij een gezin om daar met kind en ouders te oefenen met taal en voorlezen. Met de bedoeling dat het gezin na die twintig weken een nieuwe gewoonte heeft aangeleerd en enthousiast is geworden om zelf meer samen te doen met taal. De VoorleesExpress is opgenomen in de databank van Het Nederlands Jeugdinstituut en het overzicht erkende interventies Kansrijke Start van het RIVM.

Als ik bij het voorleesgezin aankom, staat het kind al te trappelen van blijdschap. Hij laat al zijn autootjes en bouwwerken zien, en ook vader en moeder doen volop mee. Het is een plezier om met hen samen met taal en lezen bezig te zijn.

Annemie, vrijwilliger VoorleesExpress

Bij het project Voor jou en je Kind, dat inmiddels is omgedoopt naar School en mijn Kind, zijn we gaan werken met een geschoolde NT2 docent. Samen met een aantal vrijwilligers maakte zij in september een doorstart van dit programma en deze nieuwe werkwijze wierp direct zijn vruchten af in de verbeterde samenwerking met de scholen en een hogere opkomst van de deelnemende ouders. Het programma draaide in de tweede helft van 2023 bij Kindcentrum de Samenstroom en Kindcentrum Berglaren. Voor 2024 staat uitbreiding naar een derde school gepland.

Tot slot zijn we aan de slag gegaan met de manier waarop de voorlichting aan aanstaande en jonge ouders was vormgegeven. In het oorspronkelijke plan was voorzien in het verzorgen van een 40-tal workshops ‘Hoor je mij’. Na coronatijd bleken workshops niet langer de manier te zijn om deze doelgroep te bereiken. Onder andere omdat verloskundigen en de kraamzorg ook op een hele andere manier zijn gaan werken en voorlichten. In 2023 is samen met provinciale ondersteuningsinstelling Cubiss een start gemaakt met het ontwikkelen van een filmpje en flyers. Deze kunnen ingezet worden om de doelgroep gericht te bereiken, zowel via ketenpartners als rechtstreeks. In de eerste helft van 2024 zal dit materiaal gereed zijn en gaan we er mee werken.

Netwerk / deskundigheidsbevordering

De taalhuiscoördinator en taalhuismedewerkers spraken in 2023 een grote diversiteit aan (potentiële) samenwerkingspartners en doorverwijzers. Onder andere door aanwezig te zijn bij netwerk-bijeenkomsten en presentaties te geven op een aantal scholen. Ook startten we in Gemert-Bakel en Boekel met een LinkedIn pagina en in Gemert-Bakel met een eigen website via Onsgemertbakel.nl om beter met het netwerk te kunnen communiceren, bewustwording rondom het thema basisvaardigheden te creëren en aandacht te besteden aan het aanbod.

Er zijn in 2023 drie workshops Herkennen & Doorverwijzen georganiseerd waarvoor breed is uitgenodigd onder professionals en vrijwilligers van maatschappelijke organisaties in zowel Gemert-Bakel als Boekel.

Voor alle taalhuis- en IDO-vrijwilligers van Bibliotheek de Lage Beemden is in april een vrijwilligersconferentie georganiseerd met als doel deskundigheidsbevordering en het uitwisselen van ervaringen. Vrijwilligers hadden deze avond keuze uit diverse workshops over thema's als didactiek, digitalisering, interculturele communicatie en herkennen en bespreken van laaggeletterdheid. De avond is zeer goed ontvangen bij de vrijwilligers. We ontvingen overwegend reacties als: ‘inspirerend’, ‘voor herhaling vatbaar’ en ‘de workshops geven stof tot nadenken’. Reden genoeg om ook in 2024 een vrijwilligersconferentie te organiseren. Naast de vrijwilligersconferentie hebben er door het jaar heen in kleinere groepjes bijeenkomsten plaatsgevonden voor afstemming en het uitwisselen van ervaringen.

Cijfers gezinsaanpak Gemert-Bakel

**Deelnemende scholen
School en mijn kind**

2

Lessen School en mijn kind

28

**Deelnames aan lessen
School en mijn kind**

128

Bijeenkomsten Voor jou en je peuter

21

Deelnames Voor jou en je peuter

76

Deelnemende gezinnen VoorleesExpress

15

**Bijeenkomsten Ontmoetgroep
Poolse moeders**

4

**Deelnames Ontmoetgroep
Poolse moeders**

22

Cijfers taalhuizen

TaalCafé activiteiten: 120 (2022: 118)

Boekel

40

Gemert-Bakel

80

TaalCafé deelnames: 1.241 (2022: 854)

Boekel

60

Gemert-Bakel

1.181

Koppelingen taalmaatjes: 39 (2022: 34)

Boekel

15

Gemert-Bakel

24

Netwerkactiviteiten

**Training herkennen en
doorverwijzen**

3

Volgers Taalhuis op LinkedIn

Boekel

30

Gemert-Bakel

106

Aantal Taalhuisvrijwilligers: 79 (2022: 62)

Vrijwilligers VoorleesExpress

13

Taalmaatjes

28

**Vrijwilligers TaalCafé &
conversatielessen**

19

Vrijwilligers project School en mijn kind

5

Vrijwilligers digitale cursussen

14

Conversatielessen Gemert-Bakel

Aantal lessen

2023

40

2022

37

Aantal deelnames

2023

135

2022

66

Meedoen in de informatiesamenleving

Vier miljoen volwassen Nederlanders zijn onvoldoende in staat om mee te doen in de informatiesamenleving. Wij helpen mensen zelfredzamer te worden door het aanbieden van cursussen (onder andere via de Taalhuizen) en door burgers met vragen over de (digitale) overheid te ondersteunen met informatie en doorverwijzing naar de juiste plek voor meer hulp.

IDO/Informatiepunt

Sinds 2021 hebben we in al onze bibliotheken een Informatiepunt, zowel tijdens de bemande opening als ook aparte spreekuren. Het gebruik hiervan is wisselend. We merken dat veel mensen in ons werkgebied een goed eigen sociaal vangnet hebben. Dat is fijn, maar dit geldt zeker niet voor iedereen. Daarbij is de weg naar de bibliotheek soms een drempel. We proberen daarom steeds vaker deze doelgroep actief op te zoeken en bij deze groep meer bekendheid te creëren voor het Informatiepunt. In 2023 zijn we gestart met een spreekuur in de huiskamer van het buurthuis Mariahout. Tevens

startten de voorbereidingen voor een spreekuur bij Verzorgingshuis De Regt in Beek en Donk en een spreekuur in samenwerking met en op de locatie van het Dorpsteam Boekel. Met onze IDO-medewerkers en vrijwilligers gingen we in gesprek over andere mogelijkheden en een nieuwe opzet van het Informatiepunt. Hier zullen we ook in 2024 verder aan werken.

Aangezien er op het terrein van de Digitale Overheid voortdurend ontwikkelingen en wijzigingen zijn, volgden onze IDO-medewerkers weer verschillende trainingen.

Klik & Tik lessen: **263** (2022: 195)

Boekel	41
Gemert-Bakel	118
Laarbeek	104

Deelnames: **1.418** (2022: 1.066)

Boekel	242
Gemert-Bakel	642
Laarbeek	534

Ik heb van de cursus geleerd vertrouwd om te gaan met DigiD, dus voor mij is de cursus een succes. En zeker de begeleiding was goed, want het zijn vrijwilligers. Daar ben ik ook zeer over te spreken. Dus is het zeker een aanrader voor iemand zoals ik. Nogmaals dank voor de cursus. Deelnemer cursus Digisterker

Cursusaanbod

Digisterker

Aantal cursussen

2023

4

2022

5

Aantal deelnemers

2023

26

2022

31

Digivitaler*

Aantal cursussen

2023

3

Aantal deelnemers

2023

10

** in 2023 toegevoegd aan ons aanbod*

Leven lang ontwikkelen

Leren en jezelf ontwikkelen is eerst en vooral leuk! Ook in 2023 kon iedereen bij de bibliotheek terecht voor een inspirerend programma aan activiteiten dat we samen met lokale partners en inwoners invulden. Activiteiten waarvan je iets leert, die inspireren en waar je met anderen in gesprek gaat.

Programmering

De programmering liep in 2023 als nooit tevoren. Veel activiteiten waren al volgeboekt voordat het persbericht de krant haalde. Hierbij een greep uit succesvolle en bijzondere activiteiten, voor jong en oud, in willekeurige volgorde:

- Live meeschrijven met het Groot Dictee der Nederlandse Taal voor taalliefhebbers.
- Na twee jaar afwezigheid eindelijk weer het Grooët Gimmers Dikteej.
- De serie Goed Leven bij VELT, met vier zeer diverse en bevlogen sprekers en onderwerpen; Leven met de 4 natuurkwaliteiten, Beter omgaan met stress, HSP en Communiceren met kinderen. En dat op een prachtige locatie waar we het langzaam lente zagen worden.
- KennisFabriek over exotische dieren waar kinderen veel leerden tijdens de interactieve lezing van Sterre van de Berg, in aanwezigheid van onder andere een baardagaam en een slang.
- Een bijzondere ontmoeting met cosplayer Lonneke, die superfanatiek haar eigen kostuums maakt, in het dagelijks leven kok is en tussen-door ook even mee deed aan de verkiezingen voor Miss Brabant.
- Gamet tegen echte E-sportprofs tijdens het eerste E-sportfestival in Gemert-Bakel. De burgemeester deed ook een duit in het zakje.
- Een nieuwe blik op de Mattheus Passion van Bach, om de geheimen achter dit stuk te leren herkennen, door kenner en rasverteller Rob Meeusen, tijdens het Kunstcafé.
- Een drukbezoekt Literair Café, met filosoof Lammert Kamphuis, georganiseerd in samenwerking met Filosofiegroep Gemert.
- Peuters en kleuters met oranje gekleurde zonnekleppen op tijdens de theater voorleesvoorstellingen in het Openluchttheater in Mariahout.
- Tieners met hun eerste telefoon weg- en mediawijs maken tijdens de TikTok workshop met influencer Ibrahim Doslu.
- Een gezellige leesclub-avond over het boek van Heel Nederland Leest: Sonny Boy. Met nieuwkomers, die nog nooit een leesclub hadden bezocht, maar ook mensen die in een andere leesclub zitten en eens wilden ervaren hoe dat op andere plekken gaat.
- In totaal ontdekten 28 mensen, onder begeleiding van papierkunstenaar Mariska Teeuwen, de kunst van het papiersnijden in de bibliotheken in Laarbeek en Boekel.
- Ook dit jaar trok het onderwerp fotografie veel belangstellenden. In totaal bijna 40 deelnemers deden mee aan de workshops portretfotografie en smartphonefotografie.
- We werkten succesvol samen met de bibliotheek in Uden. Meer dan 50 mensen luisterden naar het indrukwekkende verhaal van Sanneke Landendoen over hoe haar vader haar moeder vermoordde.

Aantal activiteiten

2023	69
2022	57

AANTAL GEREgistREERDE DEELNEMERS:

2023	1.623
2022	1.192

E-BOOKS EN LUISTER-BOEKEN IN 2023

In deze infographic staan de belangrijkste cijfers over het gebruik van e-books en luisterboeken in 2023 voor de Bibliotheek De Lage Beemden.

Op 31 december waren er **1307** accounts.

Meest geleende e-books in 2023

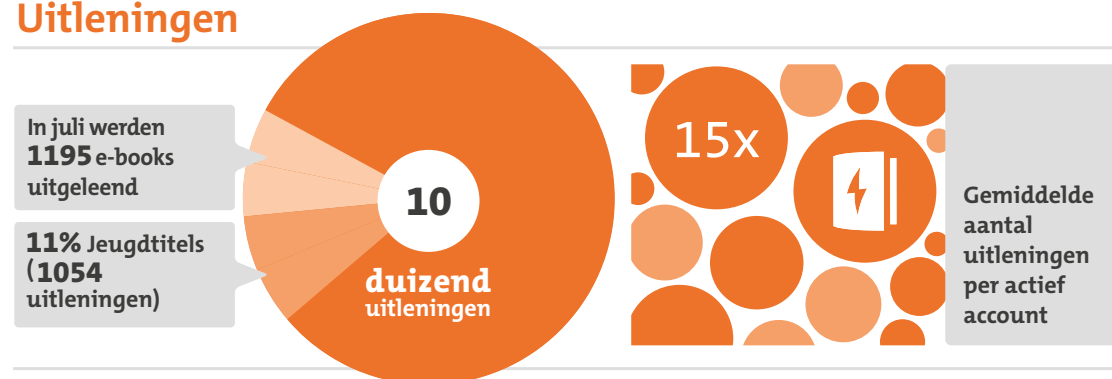
- 1** Anya Niewierra
De Camino
- 2** Delia Owens
Daar waar de rivierkreeften zingen
- 3** Darby Kane
De perfecte echtgenote
- 4** Marion Pauw
Vogeleiland
- 5** Marion Pauw
Vier wandelaars en een Siciliaan

Leners

676 mensen leenden minimaal 1 e-book.

Uitleningen

Er werden in 2023 gemiddeld **869** e-books per maand uitgeleend.

Luisterboeken

441 mensen leenden minimaal 1 luisterboek

Hoe werden de e-books gelezen?

Bron: de Koninklijke Bibliotheek

Top 5 uitleningen e-books per genre

Literatuur
46%

Spanning
29%

Jeugd
10%

Informatief
8%

SF/Fantasie
2%

De bibliotheek dichtbij

Onze zes bibliotheken zijn er voor iedereen. Niet alleen van en voor de leden. Maar voor iedereen die in de gemeente woont, leeft en werkt. Van en voor iedereen die zich wil ontwikkelen, anderen wil ontmoeten en plezier wil beleven aan cultuur, debat, creativiteit en literatuur.

Vestigingen/huiskamers

Verhuizen lijkt bijna een traditie te worden. Voor het derde jaar op rij stonden we boeken in te pakken. Deze keer was de aanleiding de verhuizing naar de Huiskamer in De Dreef in Aarle-Rixtel. De bibliotheekvestiging in Aarle-Rixtel vormden we hiermee om naar een servicepunt voor het ophalen en inleveren van gereserveerde boeken, met een leestafel met tijdschriften en een Informatiepunt. Deze verandering bleef niet onopgemerkt, want enkele inwoners van Aarle-Rixtel streden voor behoud van een fysieke boekencollectie voor de jeugd. En met succes, want in de Heemkamer opende een alternatief uitleenpunt met kinder- en

jeugdboeken. Een deel van onze collectie stelden we hiervoor beschikbaar, een ander deel ging naar de schoolbibliotheken.

Met een scala aan activiteiten voor diverse doelgroepen krijgt de invulling van de overige Huiskamers in Laarbeek steeds meer vorm. Enkele zeer succesvolle activiteiten zijn de PeuterBieb, het Theaterlezen in de zomervakantie in Mariahout, de KennisFabriek Wish en de KennisFabriek Misdaadlab.

We zien dat inwoners de bibliotheek ook steeds vaker weten te vinden als een fijne plek om te

werken of te studeren. De beschikbare plekken zijn vaak bezet en soms blijven mensen een hele dag. Waar dat mogelijk is breiden we het aantal werkplekken verder uit.

De bibliotheek blijkt ook een fijne plek voor ontmoeting, voor jong en oud. Of dat nu aan de leestafel is, of in de fijne zitjes, we zien veel vertrouwde gezichten regelmatig terugkeren. Deze bezoekers zijn lang niet altijd lid van de bibliotheek. Hiermee verschuift de bibliotheekfunctie steeds meer van leden en leners van boeken naar gebruikers van onze brede dienstverlening.

Onze activiteiten voeren we uit met veel samenwerkingspartners. Zowel lokaal, regionaal als op landelijk niveau.

Landelijk

Digitale bibliotheek - Landelijke content - Landelijke projecten

Branchevereniging + netwerkorganisatie

Lokaal

Netwerk en samenwerking vanuit kernteams gemeenten, bibliotheek, maatschappelijke organisaties (LEVgroep, Lumens, Dorpsteam/ondersteuners, Vluchtelingenwerk), ROC, Stichting Lezen en Schrijven

Alle bibliotheken, scholen en samenwerkingsverbanden etc. die in de rechter grafiek staan op deze bladzijde

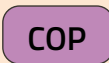
Regionaal

Provinciale bibliotheekondersteuning

Samenwerking Brabantse bibliotheken

Community of Practice Network 8 bibliotheken in Brainport regio

Regionaal kernteam & Bondgenootschap Aanpak laaggeletterdheid

Stichting Lezen en Schrijven Brabant (klankbordgroep) - Arbeidsmarkt regio's Helmond - De Peel, Noord-Oost Brabant

Hier werken we lokaal samen

6

Bibliotheekvestigingen De Lage Beemden i.s.m. partners in multifunctionele accommodaties.

3

Taalhuis

21

Basisscholen met een Bibliotheek op school

3

Basisscholen die alleen à la carte leesprojecten afnemen

1

VMBO Gemert-Bakel (Bibliotheek op school)

1

VMBO Laarbeek (Bibliotheek op school)

1

HAVO/VWO Gemert-Bakel

34

Voorschoolse organisaties met Boekstart

1

Samenwerking KBO

2

Samenwerking Seniorweb

1

Samenwerking burgerinitiatief Handel Vitaal

1

Samenwerking Stichting Ceigoed

3

Samenwerking Stichting Leergeld

3

Samenwerking Stichting Dorpshuizen Laarbeek

1

Samenwerking cultuur Gemert-Bakel, Kunstlokaal, De Eendracht cultuurhuis, De Bunker

1

Samenwerking Stichting Avond van de Poëzie Boekel

2

Samenwerking Heemkundekring De Kommanderij - Gemert Sint Achten op Boeckel - Boekel

3

Samenwerking Consultatiebureaus (GGD/Jeugdgezondheidszorg)

1

Wegwijzer Gemert-Bakel

Cijfers leden en uitleningen

Totaal aantal leden

Leden 0-17 jaar: **10.843** (2022: 11.084)

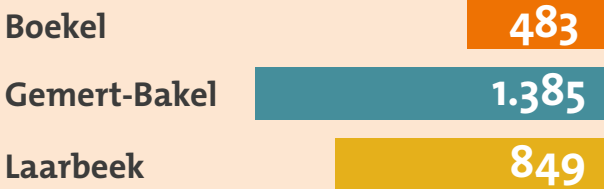
Inloggen 'mijn account'

Aantal boeken

Leden 18+: **2.187** (2022: 2.457)

Aantal bezoeken website

Geleende materialen
(incl. verlengingen, exclusief Bibliotheek op school)

Ontvangers nieuwsbrief

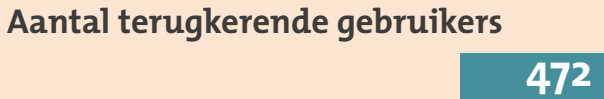
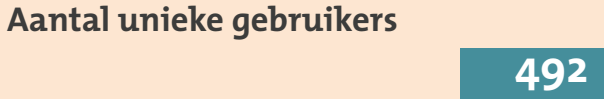
ONDERWIJS & OPVANG

ALGEMENE NIEUWSBRIEF

Gebruik e-Bieb app*

* door overstap naar nieuwe meetmethode alleen periode juli-december 2023 weergegeven

